

Bartolomeu Valeriu Anania

L-am evocat de multe ori, povestind cam tot ce-mi aminteam din mirabila ucenicie „asimetrică” pe care mi-a dăruit-o, părintește. Asimetrică, pentru că naturile noastre nu puteau fi mai diferite decât sunt. El, interbelic, naționalist, cam antiecumenic, dar cultivat în spirit european, tradiționalist. Eu, dimpotrivă: fascinat de sumbra demonie a modernității, universalist, exponent al unei generații care dorea altceva. Și totuși, ne-am găsit, ne-am îndrăgit, am consumat timp de spovadă și de sporovăială, până la punctul în care, prin anii '80, în lumea bisericească, figuram ca „discipol” *en titre* al ostracizatului, pe atunci, arhimandrit și scriitor. El mi-a deschis, prin evocări intime, poarta spre infernul Gulagului românesc, la care fusese condamnat. Tot el mi-a arătat că a fi creștin înseamnă a păcătui, nu doar a cultiva virtuți abstracte: în relația cu Dumnezeu, n-ai niciodată dreptate. Mi-a plăcut și faptul că nu avea nimic tartuffian, pios-fornăit, predicatorial (deși, când Pronia l-a pus arhiepiscop de Cluj, s-a dovedit unul dintre cei mai talentați oratori ai Ortodoxiei postcomuniste). În mii de ore de convorbiri, adesea la țigară

(căci fuma pe atunci, lăsându-se ulterior), în ținute lejere, plimbări prin parc (inclusiv alături de Mira, o superbă femelă Dobermann), Părintele Anania – căci așa i-a rămas apelativul, indiferent de urcușul său – mi-a transmis cea mai fidelă experiență directă a vechii României precomuniste. Ne uea, de altfel, aceeași sinceră ură față de comunismul ateu, utopic, violent și incult, care uscasa seva unei țări tinere, umplându-i fața de cicatrici, echimoze și lacrimi. Am înțeles că acel sistem – care continuă până azi să saboteze potențialul acestei națiuni captive – a întors lumea pe dos, ridicându-i pegra la conducere, prigonind spiritul, deformându-i tradiția, confiscându-i identitatea, alterându-i mândria, pervertindu-i sufletul colectiv.

Părintele Anania lucra mereu – știind că e un scriitor arghezian, talentat, dar nu genial. O făcea cu râvna obstinată a bijutierului, fără pretenția capodoperei, din instinct țărănesc ridicat la scara poeziei culte, din simț dramatic al tragediei istorice, din apetit filocalic și doxologic. Era orgolios, fără a cădea în vanități, se autoironiza, dar nu în fața dușmanilor săi: toți proștii, impostorii și răuvoitorii de vocație, atât de numeroși în sânul unei societăți devastate de minciuna totalitară. Și cât m-a ajutat de mult, fiind atât de darnic cu slabele mele făgăduințe: bilete de recomandare către stareți din Moldova (când îmi petreceam pe acolo vacanțele teologice), sfaturi paterne, bani pentru jumătate din chiria de la Sibiu, scrisori care-mi tămăduiau singurătatea, cărți cu dedicație, șerbeturi și pălinci, încurajări în clipele de

cumpănă, apărări pe față, în cele de persecuție (cum a fost momentul în care am picat primul examen de doctoratură la București, la comanda Securității).

L-am îndrăgît toată viața, și când am plecat la studii pariziene, și când a ajuns pe jilțul mitropolitan din Cluj, fără să se schimbe: a rămas și acolo Bartolomeu Valeriu Anania, nu o mumie înveșmântată liturgic. Poate că și de la el am deprins această formă de mândrie pentru care plătești scump: să fii tu însuți, orice funcție ți-ar orna, trecător, cartea de vizită. *Pour la petite histoire*, aș merge până la a susține că nu s-a mai opus vizitei lui Ioan Paul II în România de dragul meu, ca să nu-mi strice un succes profesional muncit cu atâtea eforturi. Oricum, avea tăietura omului excepțional: memorie formidabilă, simț fabulos al limbii mlădiate arhaizant sau neologic, estetica auditivă a poetului orfic (era nul în materie de gusturi vizuale), obstinația propriilor țeluri, dublată de ridiculizarea lor suverană, la picioarele lui Hristos, în rugăciune. Câte a făcut ca ierarh – biserici noi, trust de presă, editură, pastorație, gospodărie – nu-i treaba mea să stabilesc: faptele sale sunt încă roditoare. A fost important ca prim mare intelectual în revenindă, de la Gala Galaction încoace: făcea puntea între cultură și cult ca nimeni altul! Era aspru cu dușmanii, cărora nu le-a greșit niciodată, căci nu știa să trișeze sau să lovească pe la spate: lucra numai cu ironia literară și cu disprețul omului de caracter. În fond, îi detesta cu dorul de a-i îndrepta, de a-i aduce la nivelul lui, dacă ar fi fost cu puțință. Bărbos superviril, om al Lui Dumnezeu, dar și al țării sale

visate împotriva oricăror nevrednicii, Părintele Anania umplea orice gol, domina orice mediu, se smerea în fiecare clipă, dar numai în relația sa intimă cu Creatorul a toate, pe care-L imita laborios și adesea încrâncenat. Când l-am văzut ultima dată, nonagenar împuținat, mișcându-se cu un cadru de aluminiu, a rostit aceste vorbe testamentare: „În lunga mea viață, Dumnezeu mi-a dat două arme: credința religioasă și cântul”.

Horia Bernea

Îl socotesc pe Horia Bernea printre „marii oameni” pe care i-am cunoscut. E subiectiv? E și obiectiv. Avea un suflet mare, ceea ce devine tot mai rar. Admit că definițiile filozofice sau științifice ale acestei instanțe inefabile – „sufletul” – nu sunt unanime și nici axiomatice. Prin suflet mare, la Horia Bernea, înțeleg energie vitală orientată voluntar spre scopuri nobile, drepte, luminoase. Nu în sensul dulcегăriei „empatice”, al filantropiei de cafeenea, ci în acela al unui creștinism universal, intensiv, existențial și creativ. Am adorat la el multe: pofta enormă de viață, celebrată ca dar al Lui Dumnezeu, vocea tunătoare și elanul, deschiderea intelectuală spre toate zărrile (de la fizică atomică la jazz și de la arta populară la Părinții Bisericii), gustul vestimentar artist-boem, cu tonuri dandy, talentul mereu pus în criză prin reflecție autocritică, puterea de muncă, intransigența justițiară deloc ideologizată. L-am întâlnit prima dată în decembrie '89, la constituirea Grupului de reflecție pentru înnoirea Bisericii. Am devenit prieteni treptat, pentru că Horia Bernea avea ceva de senior care nu discută una-două cu puștii. Doar că aveam

prea multe în comun – deja un soi de *philia* emergentă – pentru a nu deveni de-a dreptul frați spirituali. În atelierul lui din Pangrati se exprima cel mai bine universul pictorului: teancuri de CD-uri cu interpretări rare din jazzul clasic, obiecte țărănești autentice și minimaliste, palete și truse de culori sau pensule de cea mai bună calitate (era unicul său lux, perfect indispensabil unui perfecționist care-și respecta vocația), cărți vechi și noi, sticle frumoase, venețiene, ploști cu palincă, un frigider americanesc (scos parcă dintr-un film despre Arizona rurală), jilțuri delabrate, îmbrăcate în piele și, evident, șevaletul, proiectat în mijlocul unui depozit ordonat de pânze stocate cu fața la perete. Comuniunea noastră intelectuală și spirituală s-a concretizat într-o carte comună (*Roma caput mundi*, Humanitas, 2001) pe care bietul meu prieten n-a mai apucat-o tipărită, prăpădindu-se mult prea devreme. Suflet mare, inimă pe măsură, hiperactivă: nu e doar o consolare contrafactuală dacă spun că nu mi l-aș fi putut închipui bătrân, sclerotizat, senil, imobilizat: era tipul sortit să cadă din picioare, fulgerat în plin avânt pragmatic. Lunile petrecute cu Horia Bernea la Roma rămân poate cele mai frumoase pilde de prietenie creativ-fuzională din viața mea: zeci de cine cu „șprițurile” lui asumate umoristic, mii de conversații (apoi transcrise și disciplinate pentru tipar) despre moștenirea Romei bizantine, grijile comune, idealist-impracticabile, despre ce-i mai bine pentru țara noastră amărâtă de istorie, afecțiunea directă, glumeață și